

SISEMINISTEERIUM

Hr Kalle Laanet
Justiitsministeerium

Teie: 01.02.2024 nr JUM/24-0094/-1K

Meie: 13.03.2024 nr 1-7/20-6

Vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu

Austatud minister

Olete esitanud Siseministeeriumile kooskõlastamiseks vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*). Tutvunud eelnõuga kavandatavate muudatustega kooskõlastame eelnõu **järgmiste märkustega arvestamisel**:

1. Üldised märkused

1.1. Eelnõu § 1 punktis 5 esitatud § 5⁴ lõikes 5 tuuakse loetelu, kellel on õigus saada andmeid vangiregistri arhiivist:

(5) *Vangiregistri arhiivis asuvaid andmeid on õigus saada:*

- 1) *uurimisasutusel ja prokuratuuril kriminaalasjas kohtueelse menetluse toimetamiseks, jälitustoimingu planeerimiseks ja jälitustoiminguga teabe kogumiseks;*
- 2) *uurimisasutusel süütegude tõkestamiseks;*
- 3) *julgeolekuasutusel julgeolekuasutuste seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks või riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses nimetatud julgeolekukontrolli tegemiseks;*
- 4) *vanglasse või kriminaalhooldusele vastuvõtmise ettevalmistamiseks;*
- 5) *taustakontrolli tegemiseks;*
- 6) *Justiitsministeeriumi vanglate osakonnal teenistusliku järelevalve tegemiseks;*
- 7) *muul seadusest tuleneval juhul.*

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse ja sõnastatakse ümber vangistusseaduse (edaspidi *VangS*) § 5¹ lõige 1. Muudatuse kohaselt on vangiregistri eesmärgiks muuhulgas tõhustada järelevalvet ka arestimaja tegevuse üle.

Eeltoodust nähtuvalt on Politsei- ja Piirivalveametil (edaspidi *PPA*) õigus saada andmeid uurimisasutusena *VangS* § 5⁴ lõike 5 punktides 1 ja 2 toodud eesmärgil. Siseministeeriumi hinnangul on *PPA*-l vajadus saada arhiivandmeid ka järelevalve teostamiseks. Lisaks leiame, et selguse huvides tuleks sättes selgelt eristada uurimisasutus ja jälitusasutus, kuna uurimisasutusel puudub õiguslik alus jälitustoimingute tegemiseks.

Uurimisasutusteks kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi *KrMS*) § 31 lg 1 kohaselt on Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Maksu- ja Tolliamet, Konkurentsiamet,

Sõjaväepolitsei, Keskkonnaamet oma pädevuste piires ning Justiitsministeeriumi vanglate osakond ja vangla, kes täidavad uurimisasutuse ülesandeid vahetult või nende hallatavate või kohalike asutuste kaudu.

Jälitusasutused KrMS § 126² lg 1 kohaselt on Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Maksu- ja Tolliamet, Sõjaväepolitsei ning Justiitsministeeriumi vanglate osakond ja vangla.

Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku täiendada § 5⁴ lõiget 5 ja sõnastada järgnevalt:

„(5) Vangiregistri arhiivis asuvaid andmeid on õigus saada:

- 1) uurimisasutusel ja prokuratuuril kriminaalasjas kohtueelse menetluse toimetamiseks;
- 2) jälitusasutusel jälitustoimingu planeerimiseks ja jälitustoiminguga teabe kogumiseks;
- 3) uurimisasutusel süütegude tõkestamiseks;
- 4) julgeolekuasutusel julgeolekuasutuste seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks või riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses nimetatud julgeolekukontrolli tegemiseks;
- 5) vanglasse või kriminaalhooldusele vastuvõtmise ettevalmistamiseks;
- 6) taustakontrolli tegemiseks;
- 7) Justiitsministeeriumi vanglate osakonnal ning Politsei- ja piirivalveametil teenistusliku järelevalve tegemiseks;
- 8) muul seadusest tuleneval juhul.“

1.2. Eelnõu § 1 punktiga 5 muudetakse § 5⁴ tekst ning sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Vangiregistrisse kantud andmed kantakse üle registri arhiivi kolm kuud pärast vangistuse, aresti, eelvangistuse või kriminaalhoolduse lõppemist või muude andmete sisestamist. Vangiregistrisse kantud andmeid säilitatakse arhiveerituna aresti kohta 10 aastat ja muid andmeid 50 aastat arhiivi kandmise kuupäevast arvates, kui vangiregistri põhimääruses ei ole sätestatud lühemat tähtaega.

(2) Kainenema toimetamisega seonduvad isikuandmed kantakse üle registri arhiivi kolm kuud pärast kainenemiselt vabanemist ning neid säilitatakse kolm aastat registri arhiivi kandmise kuupäevast arvates.

(3) Andmete arhiveerimise ja kustutamise tähtaja kulgemine katkeb, kui isik asub kandma vangistust, eelvangistust või aresti või ta määratakse kriminaalhooldusele. Sellisel juhul arhiveeritud andmed aktiveeritakse.

(4) Kui ühe isikuga on seotud mitme tähtajaga andmed ning need ei ole kustunud, arvestatakse isiku kohta käivate andmete tähtaja kulgemist kõige viimasena saabuva tähtaja järgi.“

Eelnõu kohaselt nähakse ette § 5⁴ lõikes 2 andmete säilitamise erisus kainenema toimetatud isiku osas, kuid erisus puudub teiste arestialusega võrdsustatud isikute osas. Lisaks on praktikas tekkinud raskusi ja tõlgendamisküsimusi vangistusseaduse kohaldamisel arestialusega võrdsustatud isikute osas.

Eeltoodust tulenevalt:

- a) palume täpsustada, kas lisaks kainenemisele toimetatud isikutele, kantakse ka teiste arestialusega võrdsustatud isikute andmed arhiivi 3 kuud pärast andmete sisestamist ja andmeid säilitatakse arhiivis 50 aastat või on plaanis põhimääruses ette näha lühem tähtaeg;
- b) palume täpsustada, kas andmete arhiveerimise ja kustutamise tähtaja kulgemine katkeb ka sel juhul, kui isik satub vanglasse või arestimajja kainenema, kinnipidamisele korrakaitseasutuse (edaspidi KorS) või väärteomenetluse seadustiku (edaspidi VTMS) alusel või seoses sundtoomisega;
- c) palume vajadusel vastavalt täiendada VangS § 5⁴ või täpsustada seletuskirjas, kuidas kohaldatakse uusi sätteid eelnimetatud isikute suhtes.

1.3. Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt tunnistatakse kehtetuks § 33², mis andis Justiitsministeeriumi vanglate osakonnale õiguse jälitustoiminguga ning päringuga sideettevõtjale koguda andmeid, et otsustada isiku õigus jälitusteabele juurdepääsu saamise või teenistusse võtmise üle.

Palume lähtuvalt nimetatud muudatusest ka muuta KrMS §126² lõiget 10, mis annab õigusliku aluse jälitustoimingute tegemiseks vangistusseaduses sätestatud alusel.

2. Taustakontroll ja isikusamasuse tuvastamine

2.1 Eelnõu § 1 punktiga 8 lisatakse VangS-i § 105³, mille kohta seletuskirja leheküljel 8 selgitatakse järgmiselt:

VangS §-s 105³ on ära toodud, millistest allikatest on vanglateenistusel õigus saada oma ülesannete täitmiseks andmeid. Kui seadusest ei tulene teisiti, on vanglateenistusel oma ülesannete täitmiseks õigus saada isikuandmeid ning muud teavet riigiasutuselt ja kohaliku omavalitsuse üksuselt või muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult ja eraõiguslikult juriidiliselt isikult või füüsiliselt isikult. Lisaks vanglateenistuse enda andmekogudele on õigus teha päringuid ka teise vastutava töötleja andmekogusse ning saada infot avalikest allikatest. Sätte eesmärk on näha vanglateenistusele ette võimalus saada juurdepääs teabele, mis on vajalik konkreetsete ülesannete täitmiseks. Seejuures ei tähenda andmete saamise õiguse olemasolu, et vanglateenistus võib nõuda isikuandmeid ilma põhjenduseta, vaid mistahes isikuandmete saamiseks peab olema seadusest tulenev ülesanne ja konkreetse eesmärgiga seotud põhjendus. Vanglateenistus peab järgima IKS §-s 14 ja IKÜM-is sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtteid, sealhulgas eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõtet.

Kehtiv seadus nimetab sarnased õigused selgesõnaliselt vaid seoses taustakontrolli tegemisega. Näiteks on kehtiva seaduse § 114¹ lg 4 p 1 kohaselt vanglateenistusel õigus taustakontrolli tegemiseks pöörduda järelepärimisega riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ja ametiisikute, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole. Samas on ilmne, et vanglateenistus peab kasutama ka muude seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks kolmandatelt isikutelt saadavat infot. Samuti on otstarbekas ja ressursisäästlik, et olukorras, kus vanglateenistusel on õigus esitada nt teistele ametiasutustele üksikpöördumisi, oleks vanglateenistusel õigus pärida samu andmeid otse teise vastutava töötleja andmekogust. Ka on ilmne, et olukorras, kus andmed on avalikult kättesaadavad, peaks ka vanglateenistusel olema õigus neid oma ülesannete täitmiseks kasutada.

Eeltoodust nähtuvalt selgitatakse, et kehtiva seaduse alusel (VangS § 114¹ "Taustakontroll") on vastavad õigused vaid seoses taustakontrolli tegemisega, aga andmete saamine on vajalik ka muude seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks. Samas on eelnõuga lisatava § 105³ pealkiri „Isikuandmete allikad taustakontrolli tegemisel“ ja sisu „Taustakontrolli tegemiseks on õigus saada isikuandmeid ning muud teavet: ...“ kitsalt piiritletud vaid taustakontrolli tegemisega ehk selle sättega eelnõu sõnastuses ei laiendata vanglateenistuse ülesandeid, mille täitmiseks saaks kasutada kolmandatelt isikutelt saadavaid isikuandmeid. Laieneb vaid isikute ring, kellele taustakontrolli tehakse, kuid ülesanne jääb samaks – taustakontrolli tegemine.

Juhime tähelepanu, et VangS § 105¹ lõike 1 kohaselt on vanglateenistuse ülesanne vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimine ning kriminaalhoolduse ja karistusjärgse käitumiskontrolli korraldamine. Kõikide nende ülesannete täitmisel võib olla vajadus töödelda isikuandmeid ning lisaks taustakontrolli tegemisel isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks ka

kinnipeetava, vahistatu, arestialuse, kriminaalhooldusaluse ja muu vangla territooriumile siseneva ja sealt väljuva isiku tuvastamiseks ja isikusamasuse kontrollimiseks.

Lisaks juhime tähelepanu, et isikuandmete töötlemine on ka füüsilise või digitaalse isikut tõendava dokumendi alusel isikusamasuse kontrollimine ja isikuandmete kandmine vangiregistrisse.

Õigusselguse huvides palume VangS-s selgelt sätestada, et vanglateenistus ja Justiitsministeeriumi siseauditosakond võivad tuvastada isiku isikusamasuse ning töödelda andmekogudes isiku kohta peetavaid isikuandmeid taustakontrolli tegemisel ja muude seadusest tulenevate ülesannete täitmisel.

2.2. Eelnõu § 1 punktiga 8 lisatakse VangS-i § 105⁴, mille kohaselt võib taustakontrolli teha isikule, kes on asunud või soovib asuda teenistusse, tööle, praktikale või vabatahtlikuks vanglasse, Justiitsministeeriumi vanglate osakonda või Sisekaitseakadeemia vanglateenistuse kolledžisse või õppima Sisekaitseakadeemia vanglateenistuse kolledžisse.

Juhime tähelepanu, et Sisekaitseakadeemias viivad õppetööd läbi ka võlaõigusliku lepingu alusel teenust osutavad külalisõppejõud. Eelnõu kohaselt on Sisekaitseakadeemiale teenust osutatavate isikute osas võimalik teostada taustakontrolli üksnes PPVS § 7⁵⁹ alusel. Palume eeltoodud selgitusega täiendada ka eelnõu seletuskirja.

Lisaks ei ole Siseministeeriumi hinnangul kõigi vanglateenistuse kolledži töötjate osas taustakontrolli tegemine proportsionaalne. VangS § 105⁴ annab õiguse teha taustakontrolli. Samas, eelnõu seletuskirjast ei nähtu, et teatud juhtudel võiks asutus (ennekõike Sisekaitseakadeemiat silmas pidades) ka taustakontrolli tegemata jätta.

Palume eelnõu seletuskirja täiendada selgitusega, et põhjendatud juhtudel on asutusel õigus jätta taustakontroll tegemata.

2.3. Eelnõu § 1 punktiga 8 lisatakse VangS-i § 105⁵, mille lõike 1 punktid 12 ja 13 sätestavad:

(1) Taustakontrolli tegemiseks võib töödelda järgmisi isikuandmeid:

12) andmed fakti kohta, kas isik oli või on kahtlustatav, süüdistatav või narkootikumidega seotud kriminaalasja tunnistaja ning prokuratuuri loal selle kriminaalasja sisulised andmed;
13) vangla ja teiste uurimisasutuste kogutud andmed, mis võimaldavad tuvastada isiku suhteid vahistatuga, kinnipeetavaga, arestialusega, kriminaalhooldusalusega või kuritegevusega seotud isikuga;

Sama paragrahvi lõike 8 punktides 4 ja 6 tuuakse analoogsed andmed, mida võib töödelda juriidilise isiku puhul:

(8) Käesoleva seaduse § 105⁴ lõike 1 punktis 2 nimetatud juriidilise isiku puhul võib töödelda järgmisi andmeid:

4) menethused kriminaalajades, milles juriidiline isik on kahtlustatav või süüdistatav, ja väärteloasjades, milles juriidiline isik on menetlusalune isik;

6) vangla ning Politsei- ja Piirivalveameti kogutud andmed, mis võimaldavad tuvastada juriidilise isiku seoseid vahistatutega, kinnipeetavatega, arestialustega, kriminaalhooldusalustega või kuritegevusega seotud isikutega;

Juhime tähelepanu, et ka juriidilise isiku andmed on kohtueelse menetluse andmed, mida tulenevalt KrMS § 214 lõikest 1 võib avaldada üksnes prokuratuuri loal ja tema määratud ulatuses sama paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustel.

Eeltoodust tulenevalt palume § 105⁴ lõike 8 punkti 4 täiendada ja sõnastada järgmiselt:

„4) menetlused kriminaalasjades, milles juriidiline isik on kahtlustatav või süüdistatav, ja väärteoasjades, milles juriidiline isik on menetlusalune isik ning prokuratuuri loal selle kriminaalasja sisulised andmed;“

Sama paragrahvi punkti 6 korral jääb arusaamatuks, kas vajalikud on ainult PPA kogutud andmed, palume seletuskirja vastavalt täiendada.

2.4. Eelnõu § 1 punktis 8 esitatud § 105⁶ reguleerib taustakontrolli tulemust ja andmesubjekti õiguseid järgmises sõnastuses:

(1) Vanglateenistus või käesoleva seaduse §-s 105⁵ nimetatud andmete töötlemise tulemusena:

- 1) keelduda isiku võtmisest teenistusse, tööle, praktikale või vabatahtlikuks või lõpetada isikuga teenistus- või töösuhte või praktika;*
- 2) keelduda isiku lubamisest vangla valvatavale objektile;*
- 3) keelduda isiku lubamisest kokkusaamisele;*
- 4) keelduda isiku osutatavast teenusest või muust koostööst isikuga.*

(2) Keeldumise aluseks olevat asjaolu ei avaldata, kui selle avaldamine võib:

- 1) takistada või kahjustada süüteo tõkestamist, avastamist või menetlemist või karistuse täideviimist;*
- 2) ohustada vangla või arestimaja julgeolekut või korda, sealhulgas kui võivad avalikuks tulla vanglateenistuses kasutatavate turvasüsteemide või turvameetmete kirjeldus või julgeoleku tagamise meetodid ja taktikad;*

Juhime tähelepanu, et eelnõus esitatud § 105⁵ nimetatud andmete töötlemisel tehakse taustakontrolli järgmistele isikutele:

- 1) isik, kes on asunud või soovib asuda teenistusse, tööle, praktikale või vabatahtlikuks vanglasse, Justiitsministeeriumi vanglate osakonda või Sisekaitseakadeemia vanglateenistuse kolledžisse või õppima Sisekaitseakadeemia vanglateenistuse kolledžisse;
- 2) isik, kelle vanglateenistuse valvatavale objektile lubamist, ülesande täitmist seoses vangistuse, eelvangistuse või kriminaalhoolduse täideviimisega, sealhulgas üldkasuliku töö tegemise või kinnipeetavale töö kindlustamisega, otsustatakse, samuti isik, kellele avaliku ülesande või avaliku ülesande täitmist toetava ülesande usaldamist vanglateenistus otsustab või kes on seotud vanglale teenuse osutamisega;
- 3) isik, kelle lubamist käesoleva seaduse §-s 24 või 25 nimetatud kokkusaamisele otsustatakse, kui isik on kokkusaamiseks soovi avaldanud;
- 4) käesoleva lõike punktis 1 nimetatud isiku, välja arvatud praktikandi, ja punktis 2 nimetatud isiku, kellele võimaldatakse vangla territooriumil iseseisvalt saatjata viibimine, vanemad, ka tegelikult kasvatanud isik, õde, vend, laps, ka tegelikult kasvatatud isik, abikaasa, endine abikaasa, registreeritud elukaaslane, endine registreeritud elukaaslane ja elukaaslane.

Eelnõu kohaselt ei ole Sisekaitseakadeemial õigus teenistus- või töösuhte või praktikat alustada ega lõpetada, kui taustakontrolli tulemused annavad selleks aluse. Samuti puudub eelnõu kohaselt Sisekaitseakadeemial taustakontrolli tulemuste tõttu õigus õppur immatrikuleerida või eksmatrikuleerida.

Kuna teenistus- ja töösuhte alustamise ja lõpetamise, samuti õppesse lubamise või õpingute katkestamise otsustamine on Sisekaitseakadeemia pädevuses. Palume eelnõud täiendada ja sätestada, et Sisekaitseakadeemial on taustakontrolli tulemusel õigus keelduda isiku võtmisest teenistusse, tööle, praktikale, õppima ning eksmatrikuleerida õppur, samuti lõpetada teenistus- või töösuhte või praktika.

Eelnõus on sätestatud, et VangS § 105⁶ lõike 2 kohaselt võivad taustakontrolli käigus kogutud isikuandmeid töödelda vanglateenistuse ja Justiitsministeeriumi ametnik, kelle pädevuses on teenistusse, tööle või praktikale lubamise või lõpetamise otsuse tegemine, ning teda nõustav personalitöötaja.

Otsuse isiku Sisekaitseakadeemiasse tööle, praktikale või õppima lubamise kohta teeb Sisekaitseakadeemia, seega peaks VangS § 105⁶ lõikes 2 olema sätestatud ka Sisekaitseakadeemiale õigus töödelda taustakontrolli käigus kogutavaid isikuandmeid.

Lisaks ei ole Siseministeeriumi hinnangul põhjendatud lõike 2 punktis 2 viidata arestimaja julgeoleku või korra ohustamisele, kuna eelnimetatud taustakontrolli läbimine ega sellega seonduv ei ole otseselt seotud arestimaja julgeoleku ega korra ohustamisega. Arestimaja julgeoleku ja sisekorra ohustamisega seonduv on PPA hinnata.

Eeltoodust tulenevalt:

- a) palume muuta eelnõus esitatud § 105⁶ lõike 2 p 2 sõnastust jättes välja lauseosa „arestimaja julgeolekut või korda“;
- b) palume Sisekaitseakadeemiale luua õiguslik alus edastada isikuankeete Justiitsministeeriumi siseauditi osakonnale ning töödelda taustakontrolli tulemusi. See on vajalik kui õppurid esitavad Sisekaitseakadeemiasse vastuvõtmiseks dokumendid sh isikuankeedid läbi SAIS infosüsteemi ning isikuankeedid tuleb taustakontrolli tegemiseks edastada Justiitsministeeriumile.
- c) palume eelnõud täiendada ja sätestada, et Sisekaitseakadeemial on õigus taustakontrolli käigus kogutud isikuandmeid töödelda ning taustakontrolli tulemusel õigus keelduda isiku võtmisest teenistusse, tööle, praktikale, õppima ning eksmatrikuleerida õppur, samuti lõpetada teenistus- või töösuhe või praktika.

2.5. Eelnõu § 1 punktiga 8 lisatakse VangS-i § 105⁴, millega laiendatakse võrreldes kehtiva VangS § 114¹-ga oluliselt taustakontrolli subjektide ringi, mh võib taustakontrolli teha isikute suhtes, kes lubatakse vangla territooriumile. Kehtiva VangS § 114¹ kohaselt teostatakse taustakontrolli vanglasse teenistusse või tööle või vanglaametniku erialale õppima asuda sooviva isiku suhtes.

Eelnõuga täpsustatakse andmeid, mida taustakontrolli tegemiseks töödeldakse. Muuhulgas võib taustakontrolli tegemiseks töödelda isikuandmeid, millest nähtub isiku seotus mittetulundusühingu ja muu mittetulundusliku iseloomuga organisatsiooni või ühendusega, mille tegevus on suunatud avaliku korra ja julgeoleku vastu (*eelnõuga lisatav § 105⁵ lg 1 p 10*). Taustakontrolli tegemiseks on õigus pöörduda isikuandmete ja muu teabe saamiseks riigiasutuse poole (*eelnõuga lisatav § 105³ p 1*). Julgeolekuasutuse seaduse järgi on julgeolekuohu hindamine Kaitsepolitsei ameti pädevuses. Prognoositav taustakontrollide hulk jääb ebaselgeks, kuid lähtuvalt eelnõu seletuskirja punktist 6.1 võib järeldada, et see number võib ulatuda kuni 20 000 kontrollini aastas.

Lähtuvalt eeltoodust palume seaduses täpsemalt piiritleda, millisel juhul on õigus taustakontrolli tegemiseks pöörduda päringuga Kaitsepolitseiametisse. Võttes eelduseks, et Kaitsepolitsei poole tuleb pöörduda üksnes § 105⁵ lg 1 p 10 (isiku seotus mittetulundusühingu ja muu mittetulundusliku iseloomuga organisatsiooni või ühendusega, mille tegevus on suunatud avaliku korra ja julgeoleku vastu) aluse kontrollimiseks, palume VangS-s piiritleda, et nimetatud keeldumisalust võib kontrollida üksnes § 105⁴ lg 1 p 1 (teenistujad) sätestatud isikute taustakontrollis.

Lisaks ei võimalda kehtiv VangS taustakontrolli tegemist Sisekaitseakadeemia vanglateenistuse kolledži töötajate, teenistujate ning kolledžis praktiliselt olevate isikute osas. Nende osas saab taustakontrolli läbi viia politsei ja piirivalve seaduse (edaspidi *PPVS*) alusel. *PPVS* § 7⁵⁹ lõike 1 punktides 2 ja 4 tuleneb õigus teostada PPA poolt taustakontrolli kõikide Sisekaitseakadeemiasse tööle kandideerivate ning teenuse osutamise seotud isikute sobivuse hindamisel. Kooskõlastamisele esitatud sõnastuses eelnõu seadusena jõustumisel tekib olukord, kus vanglateenistuse kolledži töötajate taustakontrolli on võimalik läbi viia nii *PPVS*-i kui ka VangS alusel. Peame õigusselguse huvides oluliseks, et eelnõus sätestatakse üheselt, et vanglateenistuse kolledži teenistujate ning töötajate osas ei kohaldata *PPVS* § 7⁵⁹ sätestatut ja vastavalt *PPVS*-i ka muuta.

2.6. Palume eelnõus kasutada Sisekaitseakadeemia struktuuriüksuse nime „Vanglateenistuse kolledž“ asemel VangS § 111 lg 1¹ kasutatud nimetust „korrektsioonialast haridust andev struktuuriüksus“.

Juhime tähelepanu, et VangS-is ei ole Sisekaitseakadeemia nimetamisel ühetaoliselt järjepidev: VangS §-des 115 lõikes 2 kasutatakse „Sisekaitse rakenduskõrgkool“, § 111 lõikes 1¹ „sisekaitse rakenduskõrgkool“, §-is 136⁴ „Sisekaitseakadeemia“.

Palume VangS tervikuna üle vaadata ja muuta selliselt, et Sisekaitseakadeemia nimetamisel oleks läbivalt kasutatud ühtset nimetust „Sisekaitseakadeemia korrektsioonialast haridust andev struktuuriüksus“.

3. Täiendavad ettepanekud VangS muutmise eelnõule

3.1. Isikusamasuse kontrollimine ja tuvastamine

Siseministri hinnangul puudub VangS-s ühene ja selgelt mõistetav isikusamasuse tuvastamise ja kontrollimise regulatsioon. Nii VangS § 13-s¹ kui ka § 89-s² on välja toodud dokumendid, mille alusel võetakse isikud (kinnipeetavad, eelvangistust kandvad isikud) vastu nii vanglasse kui ka arestimajja. VangS § 18³ lõige 6 alusel võib vangla isikusamasuse kontrollimiseks ja isiku tuvastamiseks isikut tõendavate dokumentide seaduse § 15⁵ tähenduses isiku vanglasse vastuvõtmisel ning vanglast vabastamisel, samuti põhjendatud juhul karistuse kandmise ajal töödelda tema identiteediandmeid, mis on kantud andmekogusse ABIS ja riiklikusse süüteoametluse biomeetriaregistrisse. Sama paragrahvi alusel on lähtuvalt VangS § 86⁴ ja § 90⁵ vanglal võimalik tuvastada nii eelvangistust kandvat kui ka arestialust isikut.

¹ § 13. *Vastuvõtmise alus*

Isik võetakse vanglasse vastu jõustumud kohtuotsuse või -määruse ärakirja ning isikut tõendavate dokumentide või nende puudumisel politsei koostatud isikusamasuse tuvastamise dokumentide alusel.

² § 89. *Eelvangistusse vastuvõtmise alus*

Isik võetakse vanglasse või arestimajja vastu isiku kinnipidamise või väärteoprotokoll koopia, kahtlustatavana kinnipidamise protokoll koopia, kohtumääruse koopia või kohtuotsuse koopia ning isikut tõendava dokumendi või selle puudumisel politsei koostatud isikusamasuse tuvastamise dokumendi alusel.

³ § 18. *Kinnipeetava fotograferimine, daktüloskopeerimine ning temalt näokujutise, häälenäidise ja DNA-proovi võtmine*

(6) Vangla võib isikusamasuse kontrollimiseks ja isiku tuvastamiseks isikut tõendavate dokumentide seaduse § 15⁵ tähenduses isiku vanglasse vastuvõtmisel ning vanglast vabastamisel, samuti põhjendatud juhul karistuse kandmise ajal töödelda tema identiteediandmeid, mis on kantud andmekogusse ABIS ja riiklikusse süüteoametluse biomeetriaregistrisse.

(7) Vanglas isikusamasuse kontrollimiseks ja isiku tuvastamiseks andmete töötlemise korra kehtestab [valdkonna eest vastutav minister](#) määrusega.

⁴ § 86. *Aresti täideviimise üldtingimused*

Aresti täideviimisele kohaldatakse käesoleva seaduse 1., 2., ja 7. peatüki sätteid käesolevas peatükis sätestatud erisustega.

⁵ § 90. *Eelvangistuse üldtingimused*

Eelvangistuse kandmisele kohaldatakse käesoleva seaduse 1., 2., ja 7. peatüki sätteid käesolevas peatükis sätestatud erisustega.

Vastavalt justiitsministri 02.01.2024. aasta määruse nr 1 „Vanglas biomeetriliste andmete võtmise ja edastamise ning isikusamasuse kontrollimiseks ja isiku tuvastamiseks andmete töötlemise kord“ § 7 on vanglaametnikul õigus töödelda vaid andmekogusse ABIS ja riiklikusse süüteo menetluse biomeetriaregistrisse kantud identiteediandmeid, muid võimalusi isikusamasuse kontrollimiseks ja tuvastamiseks loodud ei ole.

Eelpool viidatud sätted on tekitanud praktikas probleeme seaduse tõlgendamisel. Puudub selge arusaam, mis on „politsei koostatud isikusamasuse tuvastamise dokumendid“, mida see toiming endast kujutab ja millistel õiguslikel alustel PPA teeb selle toiminguga vanglas. Kehtiva praktika kohaselt kutsutakse PPA vanglasse isikusamasust tuvastama:

- juhul, kui isik tuleb iseseisvalt vanglasse karistust kandma ja tal ei ole kaasas isikut tõendavat dokumenti;
- juhul kui kainenema toodud isik tuleb vabastada ja tema isikusamasust ei olnud joo beseisundi tõttu enne vanglasse kainenema toimetamist tuvastada.

Eelnevale tuginedes ja riigi ressursi optimaalse kasutamise huvides palume VangS-s selgelt reguleerida vanglateenistuse kohustus vangla territooriumile siseneva ja sealt väljuva isiku tuvastamiseks ning isikusamasuse kontrollimiseks, samuti õigus selleks vajalikesse andmekogudesse päringute tegemiseks ja isikuandmete töötlemiseks, sh kui isik saab iseseisvalt vanglasse karistust kandma ja tal ei ole kaasas isikut tõendavat dokumenti või puudub politsei poolt eelneva menetluse käigus koostatud isikusamasuse tuvastamise dokument. Samaselt tuleb reguleerida ka PPA kohustus arestimaja territooriumile siseneva ja sealt väljuva isiku tuvastamiseks ning isikusamasuse kontrollimiseks.

3.2. Kinnipeetava kommunikatsiooni eriline kaitse

VangS §-d 26 ja 27 tagavad kinnipeetava kommunikatsioonile erilise kaitse kaitsja, advokaadist esindaja või konsulaartöötajaga. Siseministeriumi hinnangul ei ole riigivastaste süütegude puhul konsulaartöötaja võrdsustamine kaitsja või advokaadist esindajaga põhjendatud.

Riigivastastes süütegudes on üheks pooleks vaenulik välisriik, mille huvides ja mille ülesandel isik on tegutsenud. Konsulaartöötaja, kelleks võib olla mh diplomaatilise katte all tegutsev luure- või julgeolekuteenistuse teenistuja või kes on saanud teenistustelt juhiseid, saab sellisel viisil segamatult anda kinnipeetavale konkreetseid juhiseid või muud teavet, mis võib ohustada teiste isikute elu või tervist või riigi julgeolekut laiemalt. Mõõname, et selline risk võib olla ka kaitsja või advokaadist esindajaga suhtlemisel, kuid vaenuliku välisriigi konsulaartöötaja puhul on see risk oluliselt suurem, kuivõrd konsulaartöötaja tegutseb esmajoones lähetatava riigi huvides ehk selle riigi huvides, kelle ülesandel pani kinnipeetav toime riigivastase süüteo. Siseministeriumi hinnangul ei peaks Eesti riik sellises olukorras looma välisriigi konsulaartöötajale soodsaid tingimusi.

Lähtudes eeltoodust ja VangS § 27 lõike 2 teise lause mõttest, teeme ettepaneku sõnastada VangS § 26 lg 2 järgmiselt:

„(2) Kaitsjal, advokaadist esindajal või konsulaartöötajal on lubatud kinnipeetavale üle anda kaitse ettevalmistamiseks vajalikke materjale. Kaitsja, advokaadist esindaja või konsulaartöötaja poolt kaasa toodud kirjalike materjalide ning notari dokumentide sisuline läbivaatus on keelatud. Materjalide läbivaatuse piirang ei kehti konsulaartöötaja poolt kaasa

toodud materjalidele, kui kinnipeetav on toime pannud karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud riigivastase süüteo.“.

Analoogne muudatus tuleks teha ka VangS § 95 lg-s 2. Teeme ettepaneku sõnastada VangS § 95 lg 2 järgmiselt:

„(2) Kaitsjal, advokaadist esindajal või konsulaartöötajal on lubatud vahistatule üle anda kaitse ettevalmistamiseks vajalikke materjale. Materjalide sisuline läbivaatus vanglateenistuse ametnike poolt on keelatud. Materjalide läbivaatuse piirang ei kehti konsulaartöötaja poolt kaasa toodud materjalidele, kui kinnipeetav on toime pannud karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud riigivastase süüteo. Notari dokumentide sisuline läbivaatus vanglateenistuse ametnike poolt on keelatud.“.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Lauri Läänemets
siseminister